

ІНФОРМАЦІЙНА ЗАПИСКА

за результатами соціологічного дослідження

«Твори письменників Чернігівщини для аудіювання українськомовних творів»

Відповідно до статей 10, 11, 53 Конституції України, Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», Указу Президента України від 31 травня 2018 року № 156/2018 «Про невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України», розпоряджень Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 року № 596-р «Про схвалення Стратегії популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава» (зі змінами), від 16 грудня 2020 року № 1585-р «Про затвердження плану заходів з реалізації першого етапу (до 2022 року) Стратегії популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава» (зі змінами), від 19 травня 2021 року № 474-р «Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року», Європейської культурної конвенції 1954 року в області розроблена «Програма розвитку та функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя у Чернігівській області на 2023–2030 роки».

Метою Програми є забезпечення додержання конституційних гарантій щодо всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на території Чернігівської області, посилення її консолідуючої ролі в українському суспільстві як засобу зміцнення державної єдності, підвищення її ролі в забезпеченні територіальної цілісності та національної безпеки України, підтримки розвитку національної культури.

Одним зі шляхів досягнення мети Програми є створення якісної медійної продукції державною мовою.

У квітні 2023 року Комунальний заклад «Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека імені Софії та Олександра Русових» провів соціологічне опитування з метою визначення творів письменників Чернігівщини для аудіювання українськомовних книжок.

Дане соціологічне дослідження вирішило такі завдання: з'ясувало читацькі уподобання мешканців територіальних громад Чернігівської області стосовно українськомовних творів письменників Чернігівщини; визначило твори письменників Чернігівщини, які, на думку респондентів цього соціологічного дослідження, необхідно аудіювати відповідно до «Програми розвитку та функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя у Чернігівській області на 2023–2030 роки»; проаналізувало читацький попит мешканців територіальних громад Чернігівської області з метою подальшого якісного комплектування бібліотечних фондів для задоволення потреб користувачів бібліотек у читанні.

Об'єктом дослідження були читацькі уподобання та потреби мешканців територіальних громад Чернігівської області. Предметом – читацькі уподобання мешканців територіальних громад Чернігівської області стосовно українськомовних творів письменників Чернігівщини для подальшого аудіювання.

Опитування було проведене у формі анкетування. Анкета містила чотири основних запитання та відомості соціально-демографічного характеру. Основні запитання цього соціологічного опитування стосуються книги, яку, на думку респондента, можна запропонувати для створення якісного сучасного аудіоконтенту, а саме: прізвище автора; назва книги; відгук про книгу. Крім того, анкета містила запитання, яке стосувалося вивчення читацького попиту респондентів з метою подальшого якісного комплектування бібліотечних фондів для задоволення потреб користувачів бібліотек у читанні («Які книги ви хотіли б прочитати, але їх нема у бібліотеці?»).

Соціологічне опитування було проведено серед користувачів бібліотечних закладів Бахмацької, Борзнянської, Городнянської, Ічнянської, Менської, Новгород-Сіверської, Семенівської, Сновської МТГ, Варвинської, Добрянської,

Козелецької, Коропської, Крутівської, Линовицької, Ріпкинської, Сухополов'янської, Талалаївської (Прилуцький р-н), Тупичівської, Холминської СТГ, Прилуцької та Чернігівської МЦБС, КЗ «Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Софії та Олександра Русових».

В анкетуванні взяли участь 224 особи (див. табл. 3), з них 21% чоловіків (47 осіб) та 79% жінок (177 осіб).

За віком респонденти розподілились наступним чином: до 15 років – 6,7% (15 осіб), 15–17 років – 0,9% (2 особи), 18–21 рік – 6,2% (14 осіб), після 22 років – 62,5% (140 осіб), після 60 років – 23,7% (53 осіб).

За сферою зайнятості: фахівці – 42,5% (95 осіб), пенсіонери – 18,3% (41 особа), студенти/учні – 14,8% (33 особи), робітники – 14,3% (32 особи), держслужбовці – 3,1% (7 осіб), тимчасово не працюють – 2,2% (5 осіб), зайняті домашнім господарством – 1,3% (3 особи), підприємці – 1,3% (3 особи), 2,2% (5 осіб) респондентів не зазначило відомостей щодо сфери зайнятості.

За результатами цього опитування для аудіювання були запропоновані твори таких письменників Чернігівщини (див. табл. 1): Петра Антоненка, Ганни Арсенич-Баран, Ольги Батьковської, Олексія Брика, Дар'ї Бури, Миколи Будлянського, Степана Васильченка, Володимира Ворона, Віктора Глуценка, Леоніда Горлача, Римми Дем'яненко, Ганни Демиденко (Ганни Верес), Валентини Денисенко, Сергія Дзюби, Петра Дідовича, Олександра Довженка, Анатолія Дрофаня, Кузьми Журби, Олександра Забарного, Петра Зуба, Світлани Камишної (Терещенко), Володимира Кезлі, Івана Клунка, Андрія Кокотюхи, Олени Конечної, Михайла Коцюбинського, Василя Краса, Лариси Куровської, Ольги Лантух, Тетяни Лепської, Віталія Леуса, Ліани Лещенко, Станіслава Маринчика, Романа Марусича, Валентини Мастерової, Валентини Михайленко, Костя Москальця, Юрія Мушкетика, Олександра Олійника, Анатолія Пенського, Олени Печорної, Володимира Пилипця, Любові Пономаренко, Валентини Пошкурлат, Івана Присяника, Станіслава Реп'яха, Михайла Руденка, Павла Свища, Володимира Сенцовського, Анатолія Соломки, Олексі Стороженка, Василя Струтинського, Анатолія Суховерського, Олени Терещенко, Лариси Ткач, Михася Ткача, Миколи Турківського, Тетяни

Федорової, Андрія Царенка, Василя Чепурного, Василя Чухліба, Івана Шевченка, Анатолія Шкуліпи.

Крім того, для аудіювання були запропоновані декілька творів вищевказаних письменників: Ганни Арсенич-Баран (5), Олексія Брика (9), Віктора Глуценка (2), Сергія Дзюби (4), Петра Дідовича (2), Олександра Довженка (2), Володимира Кезлі (2), Андрія Кокотюхи (14), Олени Конечної (4), Василя Краса (2), Віталія Леуса (6), Станіслава Маринчика (3), Валентини Мастерової (5), Валентини Михайленко (5), Юрія Мушкетика (3), Олени Печорної (5), Володимира Сенцовського (2), Олени Терещенко (2), Михася Ткача (5).

В результаті топова десятка творів письменників Чернігівщини, які на думку респондентів необхідно аудіювати відповідно до «Програми розвитку та функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя у Чернігівській області на 2023–2030 роки», виглядає так:

- Валентина Мастерова «Суча дочка» (31 голос);
- Валентина Мастерова «Смарагд» (11 голосів);
- Олена Печорна «Грішниця» (9 голосів);
- Олена Печорна «У затінку земної жінки» (8 голосів);
- Ганна Арсенич-Баран «Муська. Історія одного життя» (5 голосів);
- Олена Печорна «Химерниця» (5 голосів);
- Валентина Михайленко «Історія трамвайчика» (5 голосів);
- Валентина Мастерова «На тому боці» (4 голоси);
- Валентина Михайленко «Солодкий смак гіркоти» (4 голоси);
- Ганна Арсенич-Баран «Солодкі слова» (4 голоси).

Безумовним лідером серед творів, запропонованих для аудіювання, є книга Валентини Мастерової «Суча дочка». На другому місці – її роман «Смарагд».

Валентина Миколаївна Мастерова – українська журналістка та письменниця (народилася в с. Сивки Чернігівської обл.), лауреатка багатьох премій, з 1993 року член Національної спілки письменників України, до 2013 року була редакторкою газети «Наш край» Чернігівського району.

Її роман «Суча дочка», який було видано у 2003 році, розповідає про долю української жінки (з автобіографічними елементами). Події у творі розгортаються протягом 1970–1990-х рр. У вступній статті до роману український письменник, прозаїк, публіцист, есеїст, кіносценарист Олександр Сизоненко написав: «Наша література поповнилася справжнім твором – глибоко народним, високохудожнім, без викрутасів-прибамбасів. Роман Валентини Мастерової подарує вам гіркий смак життя, в якому пізнаєте навколишню дійсність, що бере нас за горлянку – особливо в селах. Але возрадує вас правдивістю вчинків і подій, яскравістю й переконливістю людських доль і характерів, майстерними діалогами – теж вихопленими з живого життя».

Наведемо декілька відгуків респондентів про книгу Валентини Мастерової «Суча дочка»:

«Валентина Мастерова – справжній Майстер художнього слова. Доля Олени Самойлюк витисана супермайстерно. Кожна мить життя героїні пропущена крізь серце авторки. Олена – справжня мучениця, яка йде крізь терня до щастя. Чому на долю людей з чистою душею випадають зазвичай тяжкі випробування? За свій шляхетний вчинок Олена ще й має нести спокуту, терпіти осуд. Проте вона настільки сильна, що навіть не схиляє голови перед труднощами. Справжня Польова Царівна! Ні – Цариця!

Не засуджую Олену за кожен із її кроків. Надто за те запізниле і єдине справжнє Кохання, яке прийшло до неї так пізно й було таким коротким та трагічним. Олена не злодійка, вона – справжня і щира.

Олена з гідністю пройшла свій шлях у терновому вінку. А нагородою їй стала Любов сина. Найріднішого чужого сина, якого вона врятувала колись...»

«З перших рядків книга примушує читача поринути у світ її героїв. Героїня роману викликає симпатію й інтерес до своєї долі, яка нелегко складається з її доленосним рішенням. Книга дуже цікава, не залишить нікого байдужим».

«Надзвичайна книга про долю жінки, для якої дитина сенс життя. Не та мати, що народила, а та, що вигодувала. Ця книга саме про таку Матір, яка

прийняла чужу дитину, мов рідну, незважаючи на пекучий сором та зневагу селян. Браво письменниці, яка змогла так яскраво описати безмежну материнську любов».

Другий роман Валентини Мастерової «Смарагд» розповідає про те, як не загубити себе у вирі життя, не втратити людське обличчя, вміти у надскладних ситуаціях робити добро для інших, не таїти в собі зла і думок про помсту за образи і зневагу.

Відгуки респондентів:

«Цікавий роман про людську долю. Тут поєднано і любов, і кохання, і війну, і віру в Бога. А ще це роман про життєвий вибір і внутрішню роздвоєність головного героя. За його плечима – циганське дитинство, незакінчений технікум і Афганістан; попереду – незвідане кохання і служіння Богу. І крізь все це – біль».

«Книга написана красивою мовою, описує події, що сталися на Чернігівщині, гарно читається, викликає бажання ще раз прочитати, спонукає до роздумів».

Для аудіювання багато респондентів запропонували також роман Олени Печорної «Грішниця». Героїня роману – наша сучасниця: свята грішниця, янгол, що шукав раю на землі та раз у раз падав у самісіньке пекло. Ще однією героїнею роману, що проходить від першої сторінки до останньої, є материнська любов, яка тримає людину на цьому світі попри все.

Відгуки респондентів:

«Історія життя, яка бере за душу. Красива жінка так і не змогла стати щасливою, бо сама краса виявилась її прокляттям. Це книга, після якої мимоволі замислюєшся, чи правильно ми визначаємо пріоритети у власному житті».

«Це сповідь жінки “викинутої на узбіччя життя”. Кожна сторінка роману пронизана болем і стражданням. Книга ніби випробовує читача на міцність духу і нервів. Але я раджу прочитати, бо роман дуже захоплює, але водночас “обтікає” душу».

Відповіді на друге запитання опитування «Які книги ви хотіли б прочитати, але їх немає у бібліотеці?» підтверджують зацікавленість респондентів у творчому доробку саме письменників Чернігівщини (див. табл. 2). Так, респонденти хотіли б прочитати книги письменників: Ганни Арсенич-Баран, Олексія Брика, Миколи Будлянського, Сергія Дзюби, Олександра Забарного, Андрія Кокотюхи, Олени Конечної, Віталія Леуса, Анатолія Логвиненка, Станіслава Маринчика, Валентини Мастерової, Валентини Михайленко, Костя Москальця, Юрія Мушкетика, Тетяни Пакалюк, Олени Печорної, Володимира Сенцовського, Анатолія Суховерського, Олени Терещенко, Лариси Ткач, Михася Ткача, Анатолія Шкуліпи.

Фахівцям, які в бібліотечних закладах ТГ Чернігівської області опікуються питаннями комплектування бібліотечного фонду, при формуванні замовлення на закупівлю книг необхідно звернути увагу на творчий доробок цих авторів.

Вісім респондентів відзначили книгу Олени Печорної «У затінку земної жінки». Цю книгу хотіли б прочитати учасники опитування бібліотечних закладів Бахмацької та Семенівської МТГ, Добрянської, Крутівської, Линовицької СТГ, Прилуцької та Чернігівської МЦБС. Прослідковується інтерес респондентів до творчості цієї талановитої авторки. Є потреба у придбанні до бібліотечних фондів бібліотек ТГ Чернігівщини таких її книг, як «Химерниця», «Фортеця для серця», «Кола на воді».

Відповіді на друге запитання опитування підтверджують необхідність аудіювання творчості Валентини Мастерової. Респонденти написали про те, що хотіли б прочитати її твори «Крила», «Мавра», «На тому боці», «Смарагд», «Суча дочка», «Так плакало дерево», «Тобі скажу».

Привертає увагу респондентів і творчість письменниці з Коропа Валентини Михайленко. Вони бажають прочитати її романи «Історія трамвайчика»,

«Любов і демони», «Солодкий смак гіркоти», збірку поезії «Крик перелітного птаха». Її романи «Історія трамвайчика» та «Солодкий смак гіркоти» увійшли до десятки творів письменників Чернігівщини, які, на думку респондентів, необхідно аудіювати.

Не залишила байдужими респондентів і творчість нашого талановитого земляка Олексія Григоровича Брика. Найперше б вони хотіли ознайомитися з такими його творами: «А дерева мовчали», «Врятуй життя», «Всі хочуть жити», «Любов і зрада», «Переселенка», «Гаємниця амулета».

Серед учасників опитування є поціновувачі творчості Ганни Арсенич-Баран. Її роман «Муська. Історія одного життя» увійшов до десятки творів-лідерів для аудіювання, запропонованих учасниками цього опитування. Крім того, респонденти хотіли б ознайомитися й іншими її творами – «Тиха вулиця вечірнього міста», «Хіба буває багато любові».

Варто згадати й про творчість відомого українського письменника Андрія Кокотюхи (народився у м. Ніжин). Респондентів зацікавила його «Повстанська трилогія», книги про Червоного, цикли «Павутиння мороку», «Вигнанець» та ін. Загалом для аудіювання було запропоновано 14 його творів. Також досить великий перелік його книг, які учасники опитування бажали б прочитати, але їх немає у фондах бібліотек. Особливу увагу привертають книги, написані після повномасштабного вторгнення росії в Україну. Його твір «Врятуй березень» розповідає історію звичайної української родини Березняків, для яких 24 лютого 2022 року почалася справжня боротьба за життя. У анотації до цього твору зазначено: *«Київський таксист Анатолій не вірив у можливість повномасштабного російського вторгнення. Та це сталося. Анатолій вважав, що війна швидко скінчиться. Та про всяк випадок вирішив вивезти дружину з дітьми та кицькою в невеличке село під Києвом. І родина опиняється в пастці: село окуповують росіяни...»*.

Респонденти бажали б мати в бібліотеках і першу книгу нового циклу воєнно-пригодницьких трилерів «Таймер війни. Довга комендантська година» Андрія Кокотюхи, яка вийшла у 2023 році.

Результати опитування свідчать і про зацікавленість респондентів у творчості сучасних українських письменників: Галини Вдовиченко, Олексія Волкова, Лесі Ворониної, Дарини Гнатко, Тамари Горіха Зерня, Надії Гуменюк, Володимира Даниленка, Люко Дашвар, Сергія Жадана, Оксани Забужко, Максима Кідрука, Ірен Роздобудько, Василя Шкляра та ін.

Спостерігається особливий інтерес респондентів до книг на тему російсько-української війни, яку розв'язала росія проти України (Януш Бугайський «Неспроможна держава. Інструкція з розшматування Росії», Володимир Горбулін «Над прірвою. 200 днів російської війни», Василь Чепурний «Сто днів Широкої війни» та ін.).

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що проведене соціологічне опитування досягло своєї мети: визначені твори письменників Чернігівщини для аудіювання українськомовних книжок в межах «Програми розвитку та функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя у Чернігівській області на 2023–2030 роки». Крім того, проаналізовано читацький попит респондентів з метою подальшого якісного комплектування бібліотечних фондів для задоволення потреб користувачів бібліотек у читанні.